

Quincentenari filolog
ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у
Љубљани, К. НИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у
Београду, М. РЕШЕТАРА, проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив.
у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф.
Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА,
проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА,
проф. Унив. у Београду.

КЊИГА V.

БЕОГРАД 1925—1926.

8. Епиграфски прилози.

Саопштио В. Ћоровић.

1. Двери у Пећи.

Г. Г. Елезовић дао је у четвртој књизи Записа и натписа г. Љ. Стојановића своје читање заплетеног натписа на дверима цркве пећске патријаршије. Исп. бр. 6358. Како се према приложеним

фотографским снимцима види, то читање није беспрекорно. Ради тога ми овде дајемо тај натпис поново, с нашим читањем. Треба одмах рећи, да је посао око овог натписа био доста напоран. Натпис је, како се види, рађен намерно врло кићено, са много лигатура. После, читав доњи ред стоји урезан наопачке. Његова слова имају се читати од десна на лево и то с леђа. Сличан

пример за то, из наше епиграфике, пружа чувени натпис са Влађевина, данас у сарајевском музеју. Исп. *Wissenschaftliche Mittheilungen* III, 1895., сл. бр. 55.

По нашем читању натпис гласи:

Повелѣниємъ прѣвсвещенаго патрирха кирь Макаріа сръбскаго, вѣщаго вѣца и оучителя вѣсѣхъ сръбскихъ и поморьскихъ

земль, азъ смѣрены митрополитъ херцѣговскы кирь Анѣтоніе градиx снѣ стѣ двери, позлатихъ и вѣобразихъ и прыложихъ стѣни вельцѣи црквы Пѣки на славѣ гѣ вѣ Іс Хѣ и прѣчистѣи его матере, вѣ помѣнь св[ои] и вѣсѣхъ правовѣрныхъ сѣродникъ нашихъ. И кто прочѣти сѣа тако да рѣчетъ бѣ да ихъ прости.

Овај херцеговачки митрополит Антоније добро је познат. Он је постао чак и патриарх пећски, као братанац Макаријев.

Нешто вести о њему прикупио је И. Руварац, О хумским епископима и херцеговачким митрополитима. Мостар 1901., 14—5. (Код Р. Грујића погрешно, да се Макаријев синовац и наследник звао Антим, Православна српска црква. Београд 1921., 88.) Исп. грачанички натпис, Записи и натписи бр. 6350 и натпис бр. 6373. И. Руварац, О пећким патријарсима, Задар 1888., 13—4.

2. Два шудиковска натписа.

Г. Ђукан Јоксимовић, наш некадашњи ученик а сад наставник беранске гимназије, имао је доброту да ми пошаље два лепа отиска са два стара натписа, која су недавно откопана у Шудикови код Берана. О тим откопавањима у Шудикови дао је неколико занимљивих обавештења г. Душан Вуксан у Ловћенском Одјеку I, 1925., 46—51. О овим натписима нема тамо помена.

МѢ СЕКТѢ ДІ ПРѢ
СТАВН РѢ БЖЫ ВЪ

Оба натписа су гробна. Први од њих, кад се разреше скраћенице, чита се:

Мѣсеца септемвра дѣ прѣстави се рабъ божы Вѣкѣ.

У читању је несигурно само последње слово код речи Вук, да ли је *к* или *н*. У другом случају имало би се читати Вѣканѣ.

Палеографски тип слова у овом натпису одговара у главном оном у Видоштаку (уп. *Wissenschaftliche Mittheilungen*, III, 1895., фиг. 64; Гласник Зем. Музеја, XXVI, 1914., 232, фиг. 30), за који је сад утврђено, да припада XV веку (1431. год., уп. Споменица С. М. Лозанића, Београд 1922., 333—5). Ту је пре свега исти тип унциалних, у ранијим натписима врло ретких, слова; ту исте и врло карактеристичне лигатуре слова *мѣ*, *ав* и *ѣр*; ту и исти тип надгробног натписа: са датумом месеца напред и ознаком лица, без икакве уводне партије. У појединим словима има извесних разлика. Н. пр. *ж* је у нашем натпису исписано, док је оно у видоштачком знатно друкчије; даље код нас се код *ѡ* полутке у једном случају не састају, док то у видоштачком није случај. Иначе, највећи

део слова у главном су исте врсте. Према том, — како нема никакве друге хронолошке ознаке, — и овај би натпис могао припадати XV веку.

Други натпис је знатно окрњен и од њега се може читати само ово:

енвра вѣ данъ [прѣс]тави.

За попуњавање датума могу доћи у обзир три месеца: [септ], [нов] и [дек]. Тип слова у другом натпису китњастiji је од првог и несумњиво млађи. Необична је комбинација слова *аш*, да се изрази *ша*, исто као и код *аъ*, да се изрази *ан*. У овом другом случају *а*

је ушло у други део слова *н*, који је уједно и крак за *ъ*, тако да је лигатура ипак природнија. Та комбинација узета је, међутим, по горњим примерцима за *ав*.

3. Натпис из Маркова Манастира.

Недавно је у Гласнику скопског научног друштва, I, 1925., 303, г. Л. Мирковић објавио, са фотографским снимком, један натпис из Маркова Манастира. Раније је тај натпис читао и објавио И. Јастребов у Гласнику срп. ученог друштва, књ. 57, 1884., 56—7. Исп. Љ. Стојановића, Стари српски записи и натписи, бр. 4909. Поред та два ранија читања ја сад износим и своје, које се у извесним речима разликује од досадашњих.

и мѣ . . ѡрвѣ вѣ истино
 . . . и ве(ли)кими добро(дѣ)телми бѣвѣ
 . . приет . . . елици прочита . . .
 [рѣ]цѣте вѣчна памет .

Овај натпис са лепим унциалима има неколико особина заједничких са неким нашим натписима чак из XIII века. Лигатуре обичне *ѣр* и *ми* има више натписа, али *ам* није међу честима. Ту лигатуру и исто мало *о* и невезане полутке код *в* има и натпис морачки из 1252., који иначе има неколико особина друкчијих од овога. Исп. Сборникъ отд. рус. языка и словесности, LXXXVI, 98. Али те исте особине: мало слово *о*, лигатуре и унциале има и већ напред помињани видоштачки натпис. Он, поред тога, има слично са овим нашим донекле слово *д*, а сасвим различно *в* и *а*. Са дојранским натписом из 1362. овај наш има заједничко *в*, *а* и групу *ми*, поред неких других разлика. Слаб снимак код Ј. Иванова, Български старини изъ Македония. София 1908., 262. — Због свега овога тешко би било, по самим палеографским особинама, у овом случају, дати ближе опредељивање времена за постанак овог натписа. Али, како је натпис узидан у манастир, то је ипак врло вероватно да није млађи од самог манастира. С тога нећемо, држимо, погрешити, ако га ставимо у прву половину XIV века.

4. Натпис са Пречисте у Прилепу.

По читању П. Н. Миљукова штампао је г. Љ. Стојановић у својим Записима и натписима, бр. 273, натпис изнад врата у цркви прилепске Пречисте и датирао га је са 1438. год. Тако га је датирао и Ј. Иванов у Български старина изъ Македония, София 1908., 225. Ново читање и датирање са 1415/16 дао је г. В. Петковић у својим Стариinama, Београд 1923., 40. Ја сам тај натпис гледао у Прилепу поново и видео сам, да у свим читањима има извесних грешака. То, у осталом, није никакво чудо, јер је натпис веома оштећен.

У тексту доиста долазе међу првим речима, које се добро читају: ... сѣзида се и пописа се. Остали део имају добро МИ до речи кѣпом, које у тексту нема. Даље има добро П до имена жене Тодорове. МИ читају Добрѣро, одн. Добрѣ, а П До(брѣ)ѣѣ. У тексту стоји Дори, ваљда До(б)ри. МИ имају даље један текст, који се данас не да утврдити, и од кога сам и ја, као и П, сигурно прочитао само вѣ вѣчнѣю паметь.

Што се тиче датума МИ читали су ѡѡмѣ, а П ѡѡ(кл). Отуд код првих 1438., а код другог 1416. Ја сам нарочито гледао тај датум и констатујем, да су у њему сигурне само две прве цифре. Стога се исправност датирања, на жалост, не може утврдити.

5. Натпис из Ђоршулића.

У Wissenschaftliche Mittheilungen, III, 1895, 490—1, покушао је К. Херман, да даде дефинитивно читање овог натписа, око кога су се мучили он и В. Вулетић Вукасовић. Г. Љ. Стојановић објављујући тај натпис у Записима и натписима, бр. 4735, нагласио је, да је то читање „врло рђаво“. Ми сад, на основу приложене фотографије, дајемо нову легенду:

† се лежи Браико Белков[иць] . . .
 земли на племенитои ба[щини]
 на немъ братиѣ бѣлѣгъ Мильбр[аѣ]
 . . и Милько и синѣ Д . . . вко
 а писа билигъ Обрадъ диа[къ] Дѣиновичъ.

Читање није нимало лако. Сем тога, што је десна страна оштећена, слова су се на много места истрла или су замрљана. Негде се не може ухватити ни смисао. У последњем реду није довољно сигурна трећа реч. Слова *би* су ван сумње. Код сва три друга има извесних црта, које читање чине несигурним. Иза речи *диаѣ* има простора за још 2—3 слова. Да ли су она и постојала не да се утврдити. Иначе, палеографски тип слова одговара потпуно босанским натписима XV века.

6. Натписи из Пећи.

I.

Неколико натписа са зидова и предмета Пећске Патриаршије објавио је недавно г. Влад. Р. Петковић у Старинару, II, 1925., 17 и сл. Бавећи се у лето 1925. извесно време у Патриаршији и ја сам преписао извесне од тих натписа. На некојим местима моје се читање не слаже са оним г. Петковића и ја, стога, дајем овде извесне измене и допуне.

У натпису бр. 26 место: попи се дрваръ ја сам прочитао: покри се олтаръ.

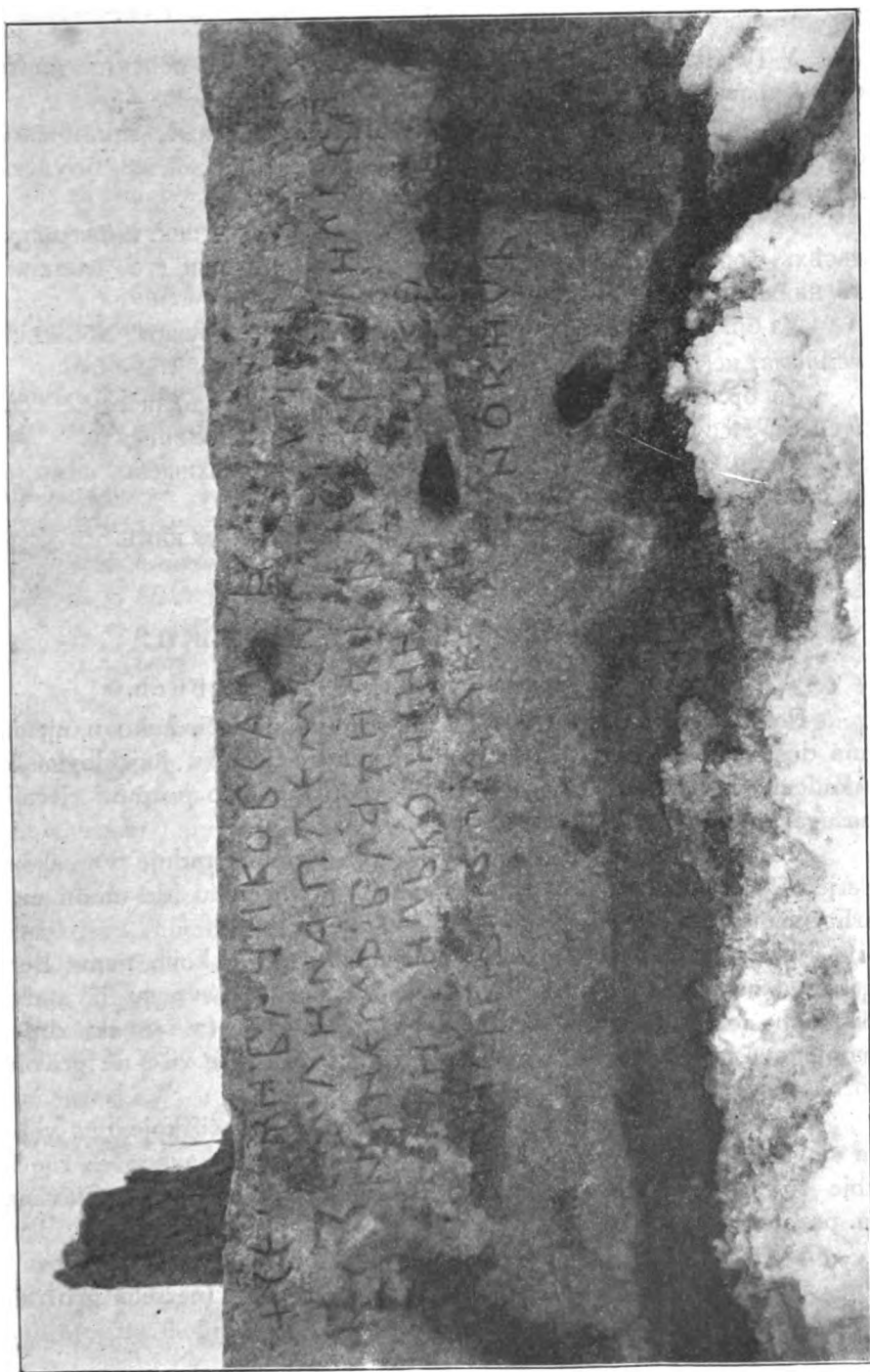
Натпис бр. 40 почиње речима: Іс Хс ника. Варијанте су ове: пек(ь)скаго хажїи, вктвврїа, памѣтъ съ васемы правѣднымы.

У натпису бр. 47 читао сам: када посла.

У натпису бр. 81 читао сам: патриарховъ сиклितъ.

Поред натписа бр. 93 има још један: Знати се когда се представи Мелетїе їермонах(ь), ранень бистъ ѿ проклетихъ Агаранъ код(ь) . . .

Нов натпис је овај: † л(ѣ)то зрч (= 1682) смѣр(е)ни Маѣѣмъ даскаль їермонахъ.

II.

У IV књизи Записа и Натписа треба унети из пећских записа ове исправке:

Уз бр. 6373: прѣвсвещен'наго, Павлѣ, пекскыѣ, приложихъ, боудеть, мѣ несть благословено нѣ проклѣто и да мѣ боудеть, инѣ, съ, лѣто, днѣ.

Уз бр. 6505: † повеленіемъ, прѣосвещен'наго, пек. и патрїарха въсѣхъ Срьблѣ и Българѣ и, кврѣ, съписа, приложи его, вѣлицеи, въ нѣже.

Уз бр. 6641: некоиѣхъ странахъ, како и(сть), слоужбѣ, Ѥбожѣцѣ, ѡемлима, и(сть) зде.

Уз бр. 6652: светаа, пакъ оу, пекскои храмѣ възнесеніе бога и спаса, Исоуса. днь възданїа и да мѣ бѣдетъ, подьписахъ.

Уз бр. 6653: црквы, ва времѣ, Чер'ноевич, расхищено, самр'ти, Ар'сенїи четврти.

Уз бр. 7269—7271: въ лѣто, помръче, Хамдар, нимѣ.

9. Prilog Bernekerovu rječniku:

Slavisches etymologisches Wörterbuch.

Prelistavajući Bernekerov rječnik palo mi je u oči, kako u njemu ima dosta riječi našega jezika, kojih nema u rječniku Jugoslavenske Akademije, i da treba još mnogo rada, dok dobijemo potpuni rječnik našega jezika.

Već je Berneker upotrijebio više riječi iz moje radnje o creskom narječju, koje po čitavoj svojoj gramatici i po rječniku ide među naj-arhaističnije dialekte našega jezika.

Ja ću ovdje dodati zasad samo nekoliko riječi, kojih nema Berneker, a nema ih ni A. Rj., ili ako ih i ima u B., sve su iz starih pisaca naših, pa je sasvim razumljivo, da Berneker (a i svaki drugi na njegovu mjestu) drži za mnoge od tih riječi da se više ne govore (označeno: „alt čak.“).

Iz ovog priloga vidi se, da imademo dosta riječi, koje nas vežu sa slovenačkim jezikom, a opet ima — samo u čakavaca — riječi, koje su sve do danas očuvana baština iz pradomovine Slavena (n. pr. *orebica*).

aš = *jer* (uopć. čak.).

sub voce *agrest* dodao bih: u Cresu „*gresta*“ (nezrelo grožđe) kao Mikaljin „*ogresta*“.